

ZONDERLING VONNIS TE GENT: DOBBELEN OP LEVEN EN DOOD (1641).

Het tweede kwart van de zeventiende eeuw was voor de Spaanse Nederlanden een woelige periode. De Fransen en de Verenigde Provinciën vormden een alliantie tegen Spanje. Vanaf 1640, na de inname door de Fransen van Arras, werd het Zuiden van Vlaanderen door het leger van Lodewijk XIV overspoeld. De veldtocht van 1641 zorgde voor een verdere terugtocht van de Spanjaarden¹.

Gent bleef Spanje trouw en een aantal Gentenaars namen als huurlingen dienst om ten strijde te trekken tegen Frederik-Hendrik van de Verenigde Provinciën. Soms gebeurde het ook wel dat huurlingen deserteerden en naar de vijand overliepen. Het spreekt vanzelf dat dergelijke deserteurs, als ze werden gevangen genomen, streng werden gestraft, meestal geëxecuteerd.

Een zonderling vonnis bij een dergelijk geval van desertie te Gent betrof twee Gentenaars, een zekere Adrian De Ryghere en zijn maat Pieter Bettens².

Beiden waren soldaten van de “compagnie voetvolck vanden heere capiteyn Huido do Salamyre” dat in garnizoen lag te Sas van Gent. Op 25 juli 1641 hadden ze zich “soo verre... vergeten” van in het holst van de nacht “te passer en met een schuytin de reviere tot Rapenburgh³ ende te springen over de parapetten⁴ ofte fortificatie”. Ze wilden un ‘compagnie’ in de steek laten. Hun intentie was in Antwerpen dienst te nemen bij het leger van Frederik-Hendrik en dat was natuurlijk “directelijck jehens de wetten ende militaire placcaeten”.

Hun poging tot desertie mislukte echter. Ze werden te Gent voor het gerecht gedaagd en op 12 augustus werd hun vonnis geveld. Vermoedelijk was een van beide deserteurs de aanstoker tot de desertie en de andere alleen een meeloper, maar wie de ene rol en wie de andere gespeeld had, was op het proces wellicht niet duidelijk geworden. Dit zou alvast verklaren waarom slechts één van beiden ter dood veroordeeld werd en ook waarom de rechters het aan het lot overlieten wie het was die de poging tot desertie met zijn leven zou bekopen.

In het vonnis veroordelen de rechters de twee deserteurs “te worpen met dry scherpe teerlingen ende de gonne van u beyde (die) in dry worpen sal hebben de minste punten ofte hooghen⁵ gestraft te worden met de doot ende publicelijck gheraquebuseert te worden”.

Wie bij het teerlingen of dobbelen verloor, schoot er het leven bij in en werd met de *arquebuse* of haakbus, een primitief geweer, in het openbaar gefusil-

leerd, de andere ging vrijuit.

Een alleszins ongewoon en zeker zeldzaam vonnis van rechters die niet zelf beslissen, maar op het toeval of het lot van drie teerlingworpen als op een godsoordeel hun vertrouwen stellen, zonder echter de naam van God hierbij de vernoemen.

Dit vonnis vertoont grote gelijkenis met een ander uit 1686. Hier werden op de Korenmarkt op 2 juni een vader en zijn zoon opgehangen. De vader had daarbij moeten spelen tegen zijn schoonzoon en nog een andere betichte om te bepalen welke twee van de vier zouden ter dood gebracht worden. Het lot viel op de vader en zijn zoon. Ook hier werd dus een spel gespeeld, maar om welk spel het ging wordt niet vermeld. Vermoedelijk was dit eveneens het dobbelspel⁶.

W.L. Braekman

NOTEN

1 V. Fris, *Histoire de Gand* (Bruxelles, 1913), p. 248-249.

2 U. Gent, hs. 654, fol. 25 r: een verzameling vonnissen door de Gentse Augustijnenmonnik J.B. Dobercourt uit vele bronnen geëxerpeerd.

3 *Rapenburgh*: dorp ten NNW van Hulst in Zeeland.

4 *parapetten*: borstweringen.

5 *hooghen*: ogen.

6 W.L. Braekman, "Uit de Gentse memorieboeken (17de en 18de eeuw)", *Ghendtsche Tydinghen* 32 (2003), 180-188 (p. 181).